

1. Opdrachtomschrijving

1.1 Achtergrond

A. Waarom wordt er geëvalueerd?

In de begroting van het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) is aangekondigd dat de regeling Vroegefasefinanciering (VFF), die onderdeel uitmaakt van het Toekomstfonds, artikel 3, voor een evaluatie gepland staat in 2023. De regeling is eenmaal eerder geëvalueerd en de resultaten hiervan zijn in oktober 2018 gepubliceerd¹. Het periodiek evalueren draagt bij aan de doeltreffendheid en doelmatigheid van het beleid, doordat inzicht ontstaat in de werking van het beleid². Met evaluatieonderzoek wordt daarnaast verantwoording afgelegd aan het parlement over het te voeren en het gevoerde beleid en wordt invulling gegeven aan de wettelijk verplichting om periodiek het beleid te onderzoeken op doeltreffendheid en doelmatigheid (conform artikel 4.1, eerste lid, van de Comptabiliteitswet 2016³). Artikel 4:24 van de Algemene wet bestuursrecht bevat een verplichting om, tenzij wettelijk anders bepaald, subsidies die berusten op een wettelijk voorschrift ten minste eenmaal in de vijf jaar te evalueren⁴. Daarnaast is in de Regeling nationale EZK- en LNV-subsidies voor de VFF een vervaldatum van 1 juli 2024 vastgelegd. De evaluatie van de VFF is tevens een voorwaarde om een eventuele verlenging van de regeling na deze vervaldatum onderbouwd aan de Tweede Kamer voor te kunnen leggen.

Tot slot zullen de uitkomsten van deze evaluatie gebruikt worden voor de totstandkoming van een meta-analyse die kijkt naar de samenhang van de verschillende ondersteuningsmaatregelen van de overheid op het gebied van risicokapitaal. Deze meta-analyse wordt parallel aanbesteed, maar zal flexibiliteit bieden voor het gebruik van de uitkomsten van deze individuele evaluatie van de VFF-regeling.

B. Wat wordt geëvalueerd?

In 2014 presenteerde het kabinet het Aanvullend Actieplan Mkb-Financiering⁵ om de knelpunten op de mkb-financieringsmarkt te adresseren. Het aantrekken van eigen vermogen was destijds een probleem voor het mkb en het aanbod voor risicodragend kapitaal was nog te beperkt ontwikkeld. Om hier verandering in te brengen werd de VFF geïntroduceerd.

De VFF, die de 'proof-of-concept fase' van een bedrijf financiert, is nodig omdat private investeerders de plannen van bedrijven in de vroege fase nog te risicovol en te onzeker vinden om in te stappen. Dit komt doordat de praktische haalbaarheid van een dienst of product nog niet aangetoond is en veel bedrijven nooit tot omzet en winst zullen komen. De VFF richt zich op de fase die door de hoge mate van (financieel) risico nog niet interessant is voor (private) financiers en heeft als doel om deze funding gap te overbruggen. De evaluatie beoogt de vraag te beantwoorden in hoeverre de VFF als beleidsinstrument doeltreffend en doelmatig is.

1.2 Doel en legitimering overheidrol

De VFF is erop gericht ondernemers in staat te stellen te innoveren en te groeien, wat uiteindelijk bijdraagt aan de Nederlandse economie en de oplossing van maatschappelijke uitdagingen. Met de VFF kunnen innovaties die zich in de vroege fase van ontwikkeling bevinden verder ontwikkelen, zodat ze na een bepaalde tijd succesvol gecommercialiseerd kunnen worden. Deze innovaties dragen bij aan oplossingen voor de transitieopgaven, zoals o.a. innovaties in de energietransitie of de zorg.

Vernieuwende producten en ideeën spelen een belangrijke rol bij het oplossen van maatschappelijke vraagstukken en het verhogen van de welvaart⁶. Een cruciale fase hierbij is de stap van onderzoek/idee/concept naar een commercieel product, proces of dienst dat geschikt is

¹ [Rapport \(kplusv.nl\)](https://rapport.kplusv.nl)

² <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2014-27142.html>.

³ Zie voor het genoemde wetsartikel:

<https://wetten.overheid.nl/jci1.3:c:BWBR0039429&hoofdstuk=4¶graaf=1&artikel=4.1&z=2023-01-01&g=2023-01-01>.

⁴ Zie voor dit wetsartikel:

<https://wetten.overheid.nl/jci1.3:c:BWBR0005537&hoofdstuk=4&titeldeel=4.2&afdeling=4.2.1&artikel=4:24&z=2023-07-01&g=2023-07-01>.

⁵ https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2014D26249&did=2014D26249

⁶ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2022/11/11/kamerbrief-innovatie-en-impact>

voor de markt. Deze fase noemen we de *vroege fase* voor starters. Niet alleen starters komen met nieuwe producten en ideeën; ook mkb-ondernemers die al langer actief zijn op de markt komen met vernieuwende producten en ideeën op de markt. De term vroege fase is minder toepasselijk voor de levensfase van deze mkb-ondernemers en om die reden wordt met betrekking tot deze groep gesproken over de *vernieuwingsfase*. In deze fasen ontwikkelt de ondernemer het product, proces of de dienst dusdanig dat het binnen afzienbare tijd succesvol op de markt kan worden gebracht. Als gevolg van deze ontwikkeling zal een investeerder bereid moeten zijn om te investeren.

Bedrijfsmodellen ontwikkelen zich steeds sneller in variëteit en complexiteit. Private investeerders kunnen ook niet alle risico's van nieuwe bedrijfsmodellen goed inschatten, waardoor financiering uitblijft en ondernemers de potentie van hun product, proces of dienst niet kunnen aantonen. Deze informatieasymmetrie zorgt ervoor dat er geen financiering tot stand komt ondanks dat het om potentieel waardevolle ideeën en concepten voor de samenleving kan gaan.

Ook in Nederland hebben ondernemers die vernieuwende concepten en ideeën op de markt willen brengen, moeite om in de vroege fase aan financiering te komen. Recent is dit nog aangetoond, onder andere door onderzoeken van de AWTI⁷ en KplusV⁸. De overheid heeft vanuit haar doelstellingen in het ondernemerschaps- en innovatiebeleid een taak om dit probleem op te lossen, juist vanwege het belang van zulke vernieuwende ideeën en concepten.

In het kader van het bedrijfslevenbeleid is in de brief aan de Tweede Kamer van 25 juni 2013⁹ voor het eerst specifiek ingegaan op de financieringsknelpunten die ondernemers in de vroege fase ondervinden en de wens om aanvullend beleid hiervoor te ontwikkelen. De uitgevoerde analyses en marktsignalen van individuele ondernemers, partijen uit de financiële wereld en intermediaire organisaties bevestigden het financieringsknelpunt in de vroege fase. Ondernemers hebben onvoldoende eigen geld beschikbaar om hun nieuwe onderzoeken/ideeën/concepten naar de markt te brengen. Private investeerders willen nauwelijks in deze risicovolle fase instappen, omdat het ontwikkelen en vermarkten van onderzoek, een idee of concept tot een product, proces of dienst in deze fase nog met veel onzekerheid gepaard gaat. De activiteiten in de vroege fase zitten tussen de op onderzoek en ontwikkeling gerichte subsidie-instrumenten en het innovatiekrediet in.

In de afbakening van de vroege fase is van belang dat de fase begint op het moment dat technologisch al is aangetoond dat een rudimentaire versie van het idee, het concept of de dienst werkt (*proof of principle*) en/of voorziet in een latente marktbehoefte. Anders gezegd, een haalbaarheidsstudie naar de realiseerbaarheid is al voltooid. Het is de bedoeling dat vervolgens in de vroege fase een inzichtelijk werkend demonstratiemodel van het product, het proces of de dienst tot stand komt, dat naast de technologische realiseerbaarheid juist de (commerciële) potentie van het product of proces of de dienst laat zien (*proof of concept*).

Er is vooral een **rol voor de overheid** omdat er sprake is van **positieve externe effecten**; maatschappelijke baten in de vorm van innovatie en groei zijn vaak groter dan de private baten. Een innovatie leidt tot kennisspillover effecten naar andere partijen (consumenten en bedrijven). Deze effecten worden niet meegenomen in de investeringsbeslissing van bedrijven en daardoor komen investeringen in onvoldoende mate tot stand. Bedrijven baseren hun beslissing om in Research & Development (R&D) te investeren op de private baten van een R&D-project, maar voor de economie zijn er veel grotere, sociale baten.

Bekend is verder dat de kapitaalmarkt ook kan falen als gevolg van **informatieasymmetrie**, waardoor er vanuit maatschappelijk oogpunt te weinig wordt geïnvesteerd in innovatie. Deze knelpunten spelen meer voor enkele doelgroepen en/of activiteiten dan voor anderen. Met name investeringen in jonge, innovatieve bedrijven zijn risicovoller dan andere investeringen, terwijl zij juist een grote behoefte hebben aan financiering¹⁰. Financiers kunnen niet goed inschatten of de onderneming een groot financieringsrisico in zich draagt of dat het management van de onderneming deugt. Asymmetrische informatie heeft tot gevolg dat de financieringskosten van ondernemingen oplopen of dat de financiering van ondernemingen niet op gang komt. Bedrijven

⁷ <https://www.awti.nl/documenten/adviezen/2020/10/07/advies-beter-van-start---de-sleutel-tot-doorgroei-van-kennisintensieve-start-ups>

⁸ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2021/02/23/risicokapitaal-in-de-vroege-fase-onbenut-potentieel-verzilveren>

⁹ <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-28753-30-n1.html>

¹⁰ CBS (2023) – Financieringsmonitor 2022.

ondervinden dan ook over het algemeen meer problemen met het aantrekken van financiering voor deze doelen. Er is meer kans dat dit zal mislukken en er zijn bijna geen zekerheden. Ook kan er sprake zijn van coördinatiefalen waardoor binnen de markt voor risicokapitaal bepaalde segmenten niet van de grond komen. Enerzijds wordt dit veroorzaakt doordat de transactiekosten van het vergaren van voldoende informatie te hoog liggen voor financiers, anderzijds ontstaan er mogelijk hoge zoekkosten voor beide partijen om elkaar te vinden. De genoemde drie type marktfalens (coördinatiefalen, externe effecten en informatieasymmetrie) leiden tot een financieringsgat in de vroege fase.

Tot slot is er de afgelopen jaren meer aandacht gekomen voor het begrip **transitiefalen**. Grote transities en maatschappelijke vraagstukken vragen om een regisserende en sturende rol van de overheid, die met specifiek beleid en instrumentarium richting en leiding geeft, met concrete doelstellingen voor de toekomst (transitiefalen). Dit speelt met name voor zover de instrumenten een bijdrage leveren aan het missie-gedreven innovatiebeleid. Hoewel aansluiting bij de missies geen formele eis is voor de VFF, dragen veel projecten uiteindelijk wel bij aan duurzaamheid of andere maatschappelijke uitdagingen. Het is bekend dat jonge, disruptieve bedrijven een belangrijke rol spelen bij grote transities¹¹.

1.3 Doelgroep en werking

Met een VFF-lening krijgen ondernemers de mogelijkheid om een proof-of-concept te ontwikkelen om hiermee de technische haalbaarheid van hun idee te testen en de commerciële potentie van hun innovaties te valideren.

De VFF wordt uitgevoerd door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) en het domein Toegepaste en Technische Wetenschappen (TTW) van de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO). Daarnaast is er sinds 2021 een regionale module waarbij regionale financiers een aanvraag kunnen doen bij RVO voor cofinanciering met als doel het VFF-product ook in de regio te verschaffen. De VFF richt zich op drie doelgroepen: innovatieve starters, mkb en academische/hbo/TO2 (toegepaste onderzoeksorganisaties)-starters. Met innovatieve starters wordt verwezen naar niet-beursgenoteerde, kleine ondernemingen tot vijf jaar na hun registratie, die nog geen winst hebben uitgekeerd (als er sprake zou zijn van winst, dan moet deze in het bedrijf zijn teruggeïnvesteerd), die niet uit een fusie zijn ontstaan en die gekwalificeerd kunnen worden als innovatief. Dat laatste wordt beoordeeld aan de hand van twee criteria:

1. Het eerste criterium stelt dat de starter aan de hand van een evaluatie (extern en/of door RVO toetsing) moet aantonen dat hij of zij in de toekomst *"producten, diensten of procedures zal ontwikkelen die in technologisch opzicht nieuw zijn of een wezenlijke verbetering inhouden ten opzichte van de huidige stand van de techniek in deze sector, en die een risico op technologische of industriële mislukking inhouden"*.
2. Vanuit het tweede criterium wordt verwacht dat de kosten voor onderzoek en ontwikkeling de drie voorafgaande jaren aan de aanvraag minimaal tien procent van de totale exploitatiekosten bedragen, of, indien er dat jaar is gestart, er door een onafhankelijke accountant kan worden beoordeeld dat dit in het lopende belastingjaar het geval zal zijn.

Volgens de Europese richtlijnen vallen onder de mkb-definitie zowel de kleine als middelgrote mkb-ondernemingen. Hierbij heeft een kleine onderneming minder dan 50 personen in dienst en maximaal een jaaromzet of balanstotaal van 10 miljoen euro. Een middelgrote onderneming heeft minder dan 250 personen in dienst en maximaal een balanstotaal van 43 miljoen euro.

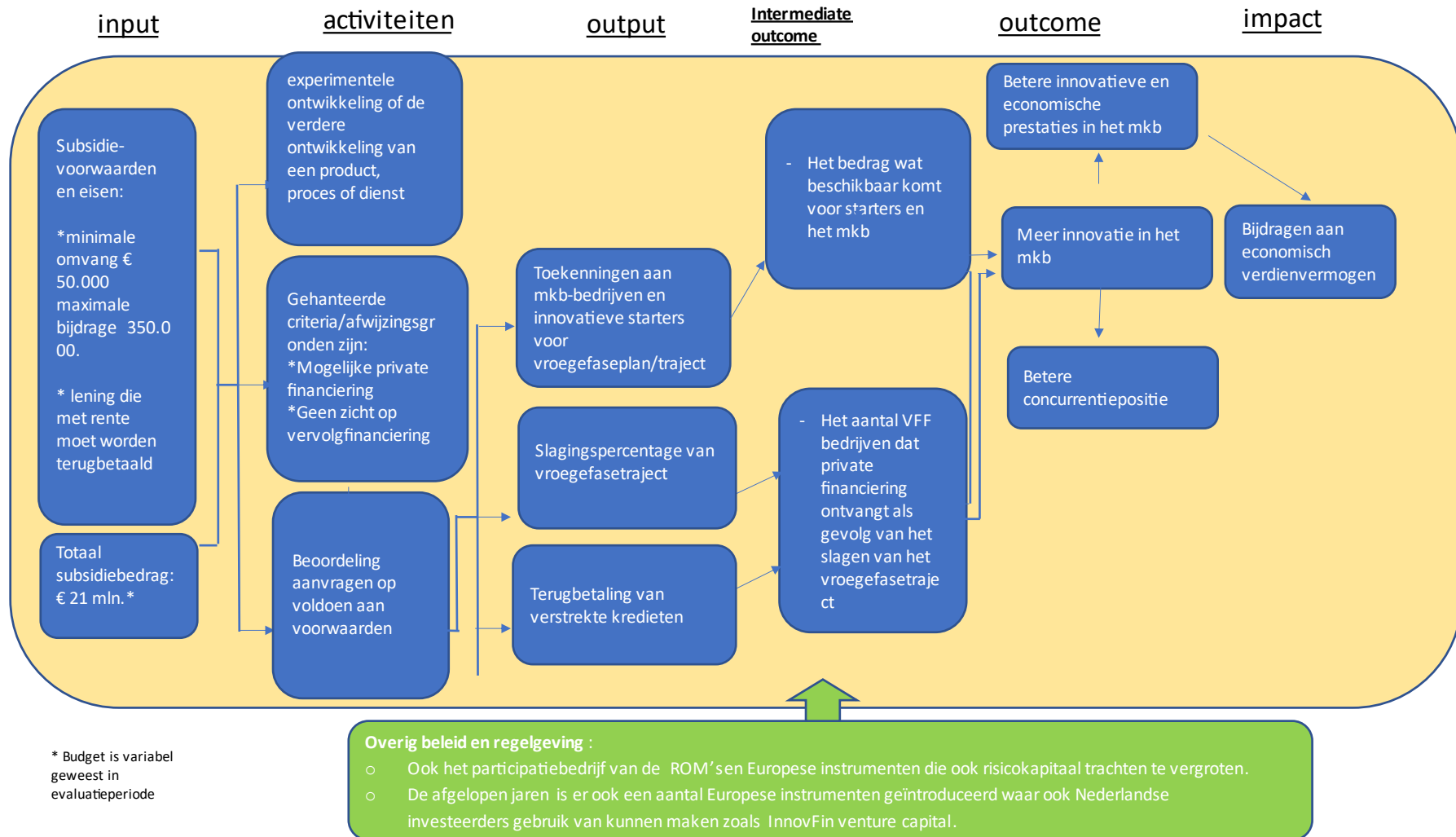
Voor de innovatieve starters en het mkb is per project maximaal 350.000 euro beschikbaar, waarbij starters 100% van de kosten via de lening van de VFF gefinancierd kunnen krijgen en het mkb maximaal 45% van de kosten. Dit heeft te maken met staatssteunaspecten. Voor de innovatieve starters die met kennis vanuit kennisinstellingen innoveren en aankloppen bij TTW is 250.000 euro per project beschikbaar. De lening dient terugbetaald te worden en kent een provisie van 5% gecorrigeerd voor de actuele rentestand (voorheen Euro Interbank Offered Rate).

¹¹ <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2023/05/26/kabinet-richt-ambitieuze-startup-en-scale-upbeleid-op-deep-tech-en-marktkapitaal>

Voor het instrument voor deze doelgroep wordt jaarlijks een maximaal bedrag vastgesteld. De regeling staat open tot dit subsidieplafond bereikt is. In de praktijk is het budget goed benut, waarbij er slechts beperkt sprake is van afwijzingen door een tekort aan budget.

1.4 Beleidstheorie

Zie onderstaande doelenboom van de regeling VFF

2. Onderzoeksmethoden

2.1 Onderzoeksmethoden

Het ministerie van EZK zet zich in om de additionaliteit van haar beleid volgens een hoge evaluatie-standaard in beeld te brengen. Richtlijnen voor micro-econometrische evaluatietechnieken waarbij gewerkt wordt met controlegroepen, aan de hand van praktische voorbeelden, worden gegeven in het advies van de Commissie Theeuwes.¹² Richtlijnen voor het gebruik van technieken om systeem- en transitiebeleid te evalueren, worden gegeven in het advies van de Commissie Ter Weel.¹³

Dat laatste rapport bevat een beslishulp om vast te stellen welk type evaluatietechnieken het meest geschikt is voor het te evalueren beleid of instrument.

Het onderzoeksbureau krijgt grotendeels de ruimte om een eigen methodologische aanpak voor te stellen, rekening houdend met de beslishulp van ter Weel. De voorgestelde aanpak zal worden beoordeeld onder 'Plan van Aanpak' in de gunningscriteria (hoofdstuk 5).

U dient rekening te houden dat het bij VFF gaat het om een instrument met verschillende uitvoerders, waarvan de werkingsmechanismen bekend zijn en er primaire uitvoeringsdata beschikbaar is. Om die reden verdient een effectmeting - conform de technieken beschreven in het rapport van de Commissie Theeuwes, de voorkeur. In de evaluatie kan worden afgezien van een effectmeting, maar in de aanpak dient wel onderbouwd en aannemelijk gemaakt te worden waarom een effectmeting niet mogelijk is of een geschikte methode is.

Centraal element van de kwantitatieve analyse lijkt het samenstellen van een adequate controlegroep. Een belangrijk aandachtspunt is het selectiviteitsprobleem. Dit houdt in dat ondernemingen die gebruik maken van financiers met overheidsinterventie mogelijk systematisch afwijken van de ondernemingen die een investering krijgen van financiers zonder overheidsinterventie. Hier kan bijvoorbeeld sprake van zijn omdat bedrijven die een toekenning krijgen, een beter of innovatiever projectvoorstel hebben dan bedrijven die worden afgewezen. In de Inschrijving moet een beschrijving opgenomen worden van de technieken die het onderzoeksbureau wil gaan gebruiken. Naast een kwantitatieve aanpak kan een deel van de vragen beantwoord worden met casestudies en enquêtes.

Opdrachtgever wil graag dat de eerste resultaten getoetst worden bij stakeholders tijdens het lopende onderzoek en vraagt hiervoor een bijeenkomst te organiseren, waarbij de Opdrachtnemer geacht wordt deze te plannen en de voorlopige resultaten en onderzoeksmethode te presenteren. Inschrijver kan in de Inschrijving een eerste voorstel doen wie hiervoor worden uitgenodigd.

2.2 Data

Om te voorkomen dat gedurende het traject blijkt dat databeperkingen een goede evaluatie in de weg staan, is er voor de evaluatie over de periode 2012-2017, in opdracht van het ministerie van EZK, een data-assessment en een koppeling van RVO data aan het Algemeen Bedrijven Register (ABR) uitgevoerd door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).

Het data-assessment geeft een overzicht van de statistische bronnen binnen het CBS die gebruikt kunnen worden om het effect van het gebruik van de VFF op de relevante indicatoren te meten. De bronnen die in het data-assessment voor de vorige evaluatie zijn geïdentificeerd zijn nog steeds de meest relevante, zij het actueler beschikbaar. Zie bijlage 13 voor de data-assessment van CBS.

De koppeling van de uitvoeringsadministratie van de VFF aan het ABR is sindsdien uitgebreid en heeft geleid tot een consistente reeks voor de periode 2014 tot en met 2022. Betreffende deze evaluatie kunt u contact opnemen met het CBS via microdata@cbs.nl.

Bij deze evaluatie is het (technisch) datamanagement de verantwoordelijkheid van het CBS, zij het onder begeleiding van de Opdrachtnemer. De analyse ligt in handen van de Opdrachtnemer.

¹² <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-195283>.

¹³ Download op [Bedrijvenbeleid in Beeld](#).

Opdrachtnemer is zelf verantwoordelijk voor de kosten die het CBS maakt voor het datamanagement, abonnementsgelden, outputchecks en mogelijke andere kosten van het CBS.

Na koppeling van de gegevens van RVO en het CBS, zijn de volgende data standaard beschikbaar:

- De hoogte van de aanvraag en de daadwerkelijke toekenning;
- De afwijzingsgronden bij een afgewezen aanvraag;
- De status van de aanvraag;
- Diverse structuurkenmerken van het bedrijf, zoals bedrijfstak, grootteklasse, rechtsvorm en locatie.

Deze gekoppelde data kunnen door Opdrachtnemer zelf verder gekoppeld worden aan andere bedrijvenstatistieken van het CBS, om de basisbestanden zo te verrijken met informatie over zaken als winst, omzet, productiviteit, investeringen en R&D-uitgaven.

In 2021 is er een regionale module toegevoegd aan de VFF. RVO zal hiervoor de primaire data beschikbaar maken. Deze data zijn niet gekoppeld met CBS-data, omdat de bedrijven die van de regionale module gebruik hebben gemaakt nog te jong zijn (maximaal twee jaar) om iets met statistische relevantie over deze groep te zeggen.

2.3 Onderzoeksvragen

De evaluatie moet de vraag beantwoorden of de VFF er in geslaagd is om de toegang tot *proof-of-concept* financiering te vergroten voor ondernemers. Dit is de **doeltreffendheid** van de regeling. Omdat de interventie erop gericht is in een vervolgfase ook privaat kapitaal te mobiliseren is het daarnaast noodzakelijk om te bezien of de regeling erin geslaagd is private investeerders te mobiliseren (hefboomeffect). Tot slot moet ook bekeken worden of de markt inmiddels genoeg ontwikkeld is waardoor private investeerders inmiddels bereid zijn de risico's zelf te dragen en dus wellicht zonder de regeling ook zouden investeren. Dit zou per sector kunnen verschillen.

Effect op Nederlandse economie

Naast vergroting van het aanbod van risicodragend vermogen is het voor EZK van belang om de toegevoegde waarde, de winstgevendheid en de werkgelegenheid te meten bij de bedrijven die gebruik hebben gemaakt van instrumenten. Daarnaast is het ook van belang om in kaart te brengen welke maatschappelijke impact de VFF-leningen genereren. Dit laatste is niet specifiek meegenomen in het doel van de regeling, maar wel relevant om de spillover effecten van de regeling in kaart te brengen. Om een causaal effect te kunnen meten van de regeling is het belangrijk om deze effecten te vergelijken met een groep zoveel mogelijk vergelijkbare bedrijven (controlegroep). Deze ondernemingen moeten zo veel als mogelijk vergelijkbaar zijn met de ondernemingen die gebruikmaken van de VFF om selectie-effecten te ondervangen.

Tot slot zou de evaluatie ook een beeld moeten geven over de **doelmatigheid** van de regeling. Wat zijn de baten van de regeling en welke kosten van de uitvoering van een instrument stonden hier tegenover?

Hypotheses

- Hypothese 1: Het ontvangen van VFF vergroot de kans op het realiseren van het proof-of-concepts-project van bedrijven.
- Hypothese 2: Met het ontvangen van VFF hebben ondernemingen een grotere kans op (private) vervolffinanciering na een geslaagde proof-of-concept.
- Hypothese 3: De VFF is in alle sectoren nog steeds nodig om voldoende financiering voor de proof-of-concept fase te mobiliseren en vergroot de kans op vervolffinanciering.

Doelgroepbereik & beschrijvende statistiek

- a. Hoeveel leningen zijn er door de VFF verstrekt in de periode 2018-2022 (per jaar, € mln.)? Hoe is de spreiding verdeeld over de verschillende uitvoerders NWO, RVO en regionale financiers? Hoe is de geografische spreiding van aanvragers en zijn daarin ontwikkelingen te zien sinds de introductie van de regionale module?
- b. Heeft de introductie van de regionale module in 2021 geleid tot een groter bereik en transparantere toegang van het VFF instrument voor ondernemers?
- c. Hoeveel regionale uitvoerders van de VFF zijn er - naast RVO en NWO - bijgekomen sinds de introductie van de regionale module in 2021?
- d. De introductie van de regionale module heeft ervoor gezorgd dat partijen die door regionale uitvoerders afgewezen worden niet terecht kunnen bij het nationale loket (RVO). Welke gevolgen heeft dit voor het totaal aantal proof-of-concepts dat gefinancierd wordt?

In welke mate is er sprake van gelijke kansen op VFF financiering voor de doelgroep bij de verschillende uitvoerders en welke invloed hebben de modaliteiten van de verschillende modules daarop?

- e. Welk bedrag aan financiering is er beschikbaar gekomen door de VFF, inclusief regionale cofinanciering (per jaar, € mln.)?
- f. Hoe ziet de verdeling van de omvang van de leningen eruit die door de VFF zijn verstrekt (per jaar, € mln.)?
- g. Hoe ziet de verdeling van innovatieve starter, academische starter en mkb onderneming eruit onder de aanvragers van de VFF? In welke ontwikkelingsfase bevinden deze ondernemingen zich (per jaar)?
- h. In welke (TRL) ontwikkelingsfase stapt de VFF doorgaans in?
- i. In welke sectoren zijn de ondernemingen actief die financiering krijgen vanuit de VFF? Hoe verschilt de verdeling over tijd?
- j. Hoe groot is de potentiële doelgroep voor de VFF als we kijken naar de proof-of-concept fase?
- k. Welk marktaandeel heeft de VFF in de financiering van de proof-of-concept fase? Hoe ontwikkelt deze zich over tijd?
- l. Welk aandeel hebben andere publieke instrumenten, zoals regionale subsidieprogramma's en de Thematisch Technology Transfer regeling, in deze markt?
- m. Hoeveel aanvragen zijn niet gehonoreerd dan wel in het proces afgehaakt? Welke redenen zijn hiervoor aan te geven?
- n. Hoe vergaat het ondernemingen - over de tijd - waar de VFF in geïnvesteerd heeft? Breng groei (ontwikkelfase, fte, omzet, innovativiteit, type vervolginvesteerder, investeringen en mogelijk ook andere variabelen) voor deze bedrijven in kaart.
- o. Hoe is de diversiteit binnen de ondernemingen die gebruikmaken van de VFF? Breng ten minste de genderdiversiteit bij verstrekkingen in kaart, en mogelijk ook andere variabelen t.a.v. diversiteit.
- p. Hoeveel business angels zijn, als gevolg van de letter of intent vereiste, aan de VFF gekoppeld over tijd?

Effectiviteits- en legitimiteitsvragen

- a. Hoe en in welke mate heeft de VFF bijgedragen aan de ontwikkeling van starters en mkb-ondernemingen?
- b. Investeert de VFF daadwerkelijk in de proof-of-concept fase en eerder dan bijvoorbeeld de Seed Capital fondsen?
- c. Hoeveel proof-of-concepts zijn er, na de VFF-lening, in geslaagd om vervolffinanciering aan te trekken (per jaar, en ook in € mln.)?
- d. In welke mate heeft de publieke financiering vanuit de VFF ertoe geleid dat ondernemingen ook private financiering konden aantrekken? Welke rol speelt de letter of intent hierin? En om welke bronnen van private financiering gaat het dan? Graag uitsplitsen in bijv. angel financiering, familiy offices etc.
- e. In welke mate voldoet de minimale en maximale leningsomvang aan de financieringsbehoefte van ondernemingen in de proof-of-conceptfase?
- f. Heeft de introductie van de regionale module in 2021 bijgedragen aan de effectiviteit van dit instrument, voor zover daar na 2 jaar iets over te zeggen valt?
- g. Wat zijn de gevolgen van het besluit om geen private cofinanciering toe te staan gedurende het proof-of-concept traject?
- h. Welke ondernemingen maken in een vervolgfase gebruik van andere (nationale, regionale, Europese) publieke instrumenten? Welke ondernemingen maken ook gebruik van de WBSO, het innovatiekrediet, al dan niet gelijktijdig?
- i. Hoeveel fte's zijn er nu in dienst bij een onderneming ten opzichte van voor de verstrekking van de VFF-lening? Hoeveel daarvan is te danken aan de VFF verstrekking (output vs. outcome)?
- j. Groeien bedrijven met VFF-financiering anders – in termen van omzet of de ontwikkeling van hun product - dan ondernemingen die op een andere manier hun proof-of-concept fase hebben gefinancierd? Hoe ziet dat verschil eruit?
- k. Draagt de VFF bij aan een verhoging van innovatieve activiteiten bij ondernemingen? Zo ja, op welke manier en hoe groot is die bijdrage? Zijn er ook innovatieve producten en diensten in het bedrijf (bijvoorbeeld te herleiden door gebruik WBSO en Innovatiekrediet).
- l. Heeft de VFF ertoe geleid dat ondernemingen sneller succesvol de proof-of-concept fase afronden en sneller vervolffinanciering ophalen dan vergelijkbare ondernemingen die geen gebruikmaken van de VFF? En om wat voor investeerders gaat het dan?

- m. Wat zijn de effecten van de VFF op de ontwikkeling van bedrijven, bijvoorbeeld op het gebied van innovatieve activiteiten, werkgelegenheid, omzetgroei en overlevingskansen?
- n. Wat is de bredere economische impact van de VFF?
 - a. Heeft de VFF geleid tot méér innovatie, door bij te dragen aan de financiering van innovatieve projecten?
 - b. Hebben bedrijven waar de VFF in heeft geïnvesteerd sociaaleconomische impact gehad? Heeft de maatschappij er iets van gemerkt? Zijn er verstrekkingen te identificeren die grote maatschappelijke impact hebben gehad, en zo ja, welke?
 - c. Hebben ondernemingen impact (spill-overs) gehad binnen het netwerk (bv. sector/partners/leveranciers) waar ze werkzaam zijn? Is er kennis (werkwijze/concepten/technologie) of personeel overgenomen door andere organisaties?

Doelmatigheidsvragen

- a. Hoe verhouden de effecten/baten van het beleid zich tot de ingezette beleidsmiddelen? Betrek bij de ingezette beleidsmiddelen de mate van revolverendheid via terugbetalingen van kredieten en rentebetalingen over de kredieten.
- b. Welke ontvangsten/opbrengsten zijn er gerealiseerd door de VFF (zowel door de tijd als het totaal ultimo 2022). Wat is op basis hiervan (globaal) de verwachte mate van revolverendheid van de regeling?
- c. Hoe hebben de door RVO, NWO en ROM's gemaakte uitvoeringskosten van de VFF zich ontwikkeld (per jaar, € mln.)?
- d. Hoe verhouden de uitvoeringskosten van de verschillende uitvoerders zich tot elkaar en wat zijn eventuele verklaringen voor de verschillen?
- e. Hoe werkt de uitvoering van de VFF door drie verschillende partijen?
- f. Wat betekent de introductie van de regionale module in 2021 voor de doelmatigheid van de nationale module, voor zover daar na 2 jaar iets over te zeggen valt?
- g. Wat zijn de gevolgen van de beslissing van de overheid om de vergoeding voor beheerkosten voor de verschillende uitvoerders te limiteren? Hoe verhouden de uitvoeringskosten zich tot vergelijkbare regelingen als de TTT?
- h. Is er aanleiding om te verwachten dat ontvangsten/opbrengsten gaan veranderen als gevolg van de introductie van de regionale module?
- i. Wat zijn de gevolgen van het besluit om alleen provinciale cofinanciering toe te staan bij de regionale module?
- j. Wat zijn de administratieve lasten voor de gebruikers van het instrument? Zijn deze hanteerbaar voor VFF-ondernemingen?
- k. Wat zijn de voornaamste redenen dat de benutting van het beschikbaar budget over tijd verschilt?
- l. Hoe functioneert de adviescommissie als adviesorgaan en de 'first-come/first serve' systematiek?
- m. Welke invloed heeft de introductie van de regionale module gehad voor het werk van de adviescommissie?
- n. Hoe waarderen ondernemers de VFF? Is er verschil tussen de waardering van het nationale en regionale luik? Is er verschil tussen NWO/RVO/ROM's?

Opdrachtnemer moet een uitspraak doen over de positie op de [effectladder](#) van de evaluatie. Deze kent een kwalificatie toe aan de kwaliteit van een evaluatie op basis van de gebruikte onderzoeksmethoden. Daarnaast moet er ook een concrete, duidelijke uitspraak over de doeltreffendheid en doelmatigheid van het instrument of beleid in de evaluatie komen te staan. Als het niet mogelijk is om die uitspraak te doen, moet ook dat worden aangegeven inclusief de reden waarom dat niet mogelijk is.